

J. Huisman
1975

Jopie Huisman, schilder van het mededogen

Volkskunstenaar en schilder van het mededogen. Het zijn enkele rake typeringen voor de Friese schilder Jopie Huisman. De trots van Friesland kreeg al tijdens zijn leven in 1986 een eigen museum. De in 2000 overleden autodidact werd geprezen om zijn realistische werk; hij stond bekend om zijn eigenzinnige levenshouding. Afgelopen jaar kwam de schilder in het nieuws omdat er vervalsingen van zijn schilderijen en tekeningen in omloop zouden zijn.

TEKST *Wietse Schmidt*

Eind 2011 trekt Jopies jongste zoon Jacob de echtheid in twijfel van enkele objecten die ter veiling worden aangeboden. Diverse lokale en landelijke media besteden aandacht aan het nieuws en de Telegraaf zet het groot op de voorpagina. Veilingmeester Machiel Dijkstra van veilinghuis Ald Fryslân verbaast zich over de aantijgingen van Jacob dat hij vervalsingen in omloop zou brengen. 'Voor Friezen is het vervalsen van een Jopie Huisman heiligschennis. Waarom zouden wij ooit onze goede naam te grabbel gooien voor werk dat een paar duizend euro waard is, maar hier zo belangrijk is?' Het veilinghuis begint een rechtszaak waarin het rectificatie van de beschuldigingen eist. De betreffende Jopie Huisman worden aan een technisch onderzoek onderworpen en blijken echt te zijn. Het veilinghuis wordt in het gelijk gesteld.

Geboortegrond

De aandacht rond vermeende vervalsingen lijkt postuum een nieuw hoofdstuk aan Jopies bewogen leven toe te voegen. Jopie heeft geen grote invloed gehad op de kunstwereld, maar was wel iemand die de kunst weer populair maakte, democratiseerde. Het Jopie Huisman Museum krijgt nog steeds jaarlijks meer dan 50.000

J. Huisman 1977

De steenkruiwagen van C Adema, 1977

Zelfportret, 1978

bezoekers. Jopie's levenswijze en opvattingen vloeiden via zijn penseel op het doek en worden door het 'gewone' volk herkend. Met zijn realistische werk geeft hij uiting aan zijn liefde voor de natuur en de minderbedeelden van de samenleving. Die liefde is ontstaan op zijn geboortegrond Friesland en heeft hem gevormd tot een intrigerende man, die graag de mooiste verhalen vertelde en opviel door zijn eigenzinnige karakter. Om de haverklap was Jopie

*ALS EEN FIJNSCHILDER HEEFT
HIJ OOG VOOR DE KLEINSTE
DETAILS. MET IMMENSE
CONCENTRATIE WERKT HIJ
NET ZOLANG AAN EEN WERK
TOT HET PERFECT IS*

Huisman te zien in televisieprogramma's als die van Ivo Niehe en Rik Felderhof. Telkens werd de clowneske kant van Huisman belicht: die van de schilderende voddenboer; de man die gek was van vissen en palingroken en de mooiste verhalen kon vertellen. Hij kon dit ook als de beste, maar dit doet het beeld van Jopie de kunstenaar te kort.

Jopie leert zichzelf schilderen en werkt gedurende zijn leven met verschillende materialen en in diverse stijlen. Hij is een uitmuntend tekenaar en werkt vanuit zijn gevoel. Dit gevoel brengt hij in zijn topjaren op zeer realistische wijze tot uiting. Als een fijnschilder heeft hij oog voor de kleinste details. Met immense concentratie werkt hij net zolang aan een werk tot het perfect is. Inspiratie haalt hij uit de betekenis die - veelal afgedankte - objecten voor hem hebben. Over het schilderij *Broek van een koemelker* zegt hij: 'In 1973 raakte ik plotseling in grote privé-problemen. Ik was helemaal op mezelf teruggeworpen. Toen vond ik tussen rommel een oude broek. Een afgetobde, tachtig keer verstelde, smerige melkersbroek. Ik zag mezelf daarin: een heel grote verlatenheid. Ik heb hem meegenomen en geschilderd. Ook omdat andere mensen herkenden wat ik geschilderd had, is het mijn redding geweest. Eigenlijk is het een zelfportret.'

Gave

Al vroeg slaat Jopie aan het schilderen en tekenen. 'Ik ben begonnen met schilderen, net zoals ik begonnen ben met ademen. Zonder dat ik me er van bewust was. Het is gewoon een drang, van binnenuit. Net als eten en drinken. Als kind tekende ik al, naar mijn gevoel zonder bedoeling, behalve als je bijna stikt. Dan weet je pas dat ademen niet gewoon is. Dan voel je het aparte ervan.'

Jopie was een begenadigd schilder die, naar hij zelf zei, een gave had. 'Daar kun je niet trots op zijn of het een succes noemen, want dan ontken je de betekenis van het woord 'gave'. Ik ben er wel heel blij mee en het maakt me dankbaar.'

Jopie groeit op in Workum en zwerft veel rond in de natuur. Hij drinkt uit kronkelende slootjes, waarin karpers liggen te zonnen en houdt van polsstok springen, vissen en eieren zoeken. Jopie bestempelt deze periode jaren later als het paradijs. 'De Workumers waren arm, al hadden we daar als kind niet zo'n besef van. Als je niets hebt, kun je je ook nergens achter verschuilen. Dan wordt je niet bekeken op je bezit, maar op wie of wat je bent.'

In de Tweede Wereldoorlog wordt Jopie tijdens een razzia van straat gepikt en op transport gesteld naar Duitsland, waar hij voor de Wehrmacht moet werken. Tijdens een bombardement op het werkkamp in Kassel weet hij ternauwernood aan de dood te ontsnappen en hij vlucht naar Nederland. 'Wat ik had meegemaakt, was voor mij van grote betekenis. Voordien wist ik alleen maar wat de hemel was, nu wist ik ook wat de hel was.'

Nijverheidsatelier

Terug in Nederland duikt hij onder in Workum waar hij zich vooral toelegt op het schilderen van landschappen. Na de oorlog probeert Jopie wat geld te verdienen met zijn schilderijen en hij begint een nijverheids-atelier dat helaas mislukt. Jopie besluit net als zijn goed boerende broer de handel in te gaan. Hij bluft zich het vak in door te zeggen dat er in de krant staat dat hij een handel in lompen is begonnen. 'Dat had er niet ingestaan, maar zo maakte ik reclame voor mezelf. Ik kreeg mijn eerste handel gratis mee, mits ik in het korset van die dikke vrouw en met haar trouwvoed op door Workum naar huis zou lopen. En dat deed ik.'

*ALS IN NUENEN EEN KEER
DRIE SCHILDERIJEN WORDEN
ONTVREEMD EN DE ARTSEN
EEN SERIEUZE HARTKWAAL
CONSTATEREN, BESEFT HIJ
DAT HIJ ZIJN WERK NIET MEER
WIL LATEN RONDREIZEN*

Jopie ontwikkelt zich als slimme handelaar en hij verdient genoeg om zich niet druk te hoeven maken over de verkoop van zijn schilderijen. Dit geeft hem de creatieve vrijheid om zich volledig te richten op wat hem inspireert. In 1973 krijgt Jopie een klap te verwerken als zijn huwelijk stukloopt. Om zijn verdriet te vergeten stort Jopie zich op

Broek van een koemelker, 1975

zijn schilderwerk. In de voorwerpen van zijn handel zag hij hele levens weerspiegeld. 'Jarenlang had ik voorwerpen uit de vodden bewaard die getuigden van een schrijnende armoede. Kapotte, opgelapte schoenen, tientallen malen verstelden broeken en hemden. Generaties lang gedragen kinderschoentjes. Voor mij waren dat de meest waardevolle dingen die ik bezat; daar kon ik mijn gevoel bij kwijt.'

Permanent museum

Minutieus schildert Jopie de voorwerpen na en het worden de hoogtijdagen van zijn carrière. Het gedetailleerde werk blijkt het publiek enorm aan te spreken, maar Jopie heeft

De broek van meuke Albertje, 1974

besloten niets meer te verkopen. Zijn werk wordt alleen nog getoond op tijdelijke tentoonstellingen. Als in Nuenen een keer drie schilderijen worden ontvreemd en de artsen een serieuze hartkwaal constateren, beseft hij dat hij zijn werk niet meer wil laten rondreizen. De oplossing ligt in een permanent museum voor zijn werk. In 1985 wordt de Stichting Jopie Huisman Museum opgericht en een jaar later wordt het museum in het Sleeswijkhuys in Workum geopend. In 1992 verhuist het museum naar een speciaal voor Jopie's werk gebouwd museumgebouw. Bij de opening noemt vriend Freek de Jonge hem de Schilder van het Mededogen.

Als koopman stond Jopie midden in het leven. De schilder was wars van de elitaire kunstwereld. Het was juist de 'zelfkant' van de maatschappij die een grote aantrekkingskracht op hem had. 'Altijd al had ik mij als door een magneet aangetrokken gevoeld tot en me vereenzelvigd met mensen die in de ogen van anderen niks waren en als dronkaards en gepeupel werden beschouwd. Als er dan iemand dronken in de berm lag of met zijn kop aan straat vastgevroren zat, nam ik hem mee naar huis en stopte hem in bed. Dat verwarmde me.'

Schoondochter Joyce Huisman is samen met haar man Pepy, de zoon van de schilder, betrokken bij het Jopie Huisman Museum en stelde twee jaar geleden het boek Jopie de Verteller samen. Zij herinnert zich Jopie als een mens die voor iedereen open stond. 'De bril die je

op hebt, bepaalt hoe je naar de buitenwereld kijkt. Mijn schoonvader keek met warme bril. Hij had humor en een charisma waarmee hij iedereen voor zich won. Hij zat gerust samen met de directeur van de Nederlandse bank en een voddenboer een vette, zelf gerookte paling uit een oud krantje te eten. Jopie Huisman was een onwaarschijnlijke verhalenverteller met een eigen wonderbaarlijke kijk op de wereld. Hij was zeer intelligent, leerde snel en had een enorme mensenkennis. Hij kon vooral ook goed observeren.' Deze eigenschappen te samen maakten Jopie tot de schilder die hij was.

De broek van meuke Albertje

De oude spullen en vodden die Jopie altijd had bewaard, zeiden hem iets over de mensen erachter. 'Jopie hoorde en zag dingen die anderen niet zagen', vertelt Joyce. 'Kijk bijvoorbeeld naar het schilderij *de broek van meuke*

**VOORAL WERKEN VAN VOOR
1974 ZIJN IN DE HANDEL
TERECHT GEKOMEN, OMDAT
HIJ DIE TOEN NOG VERKOCHT
OF RUILDE VOOR EEN PAK
PALING**

Albertje. Jopie zag een broek die een vrouw om haar kont heeft gehad. Een broek, waarin een mens heeft gezeten die at en dronk, liefhad en van lekker slapen hield. Hij had het aantal keren geteld dat de broek was versteld: honderd drieëndertig keer. En telkens met de goede kleur garen. Tot haar man overleed. Toen niemand haar meer in die broek zag, vond ze het kennelijk niet meer belangrijk. Een andere keer toen hij twee paar oude schoenen tegenkwam, spraken deze hem direct aan. Het waren de eerste en laatste schoenen van een vrouw. Jopie zag er een heel leven tussen, het was voor hem het bewijs dat de vrouw had geleefd.'

Over het schilderij *De steenkruiwagen van C. Adema* zei Jopie zelf: 'Deze kruiwagen vond ik in een al jaren leegstaande timmerwerkplaats. Voor mij is dat het vinden van een schat. Hij vertelt het levensverhaal van een mens, alsof het in een boek beschreven stond. Het is een monument dat de man – onbewust – voor zichzelf heeft nagelaten, als een stille getuige van zijn gevecht om het naakte bestaan. Aan de met ham en gram opengescheurde spijkerzakken kun je de conclusie verbinden dat hij zich nog geen tijd gunde om fatsoenlijk te eten, beheerst door de gedachte dat het karweitje zo snel mogelijk af moest. Toen ik met het schilderij begon, sloeg ik in gedachten mijn armen om hem heen en beloofde hem, zijn verhaal door te geven.'

Het succes van Jopie Huisman ligt volgens Joyce niet zozeer in de esthetische gedetailleerdheid, maar in het gevoel dat de schilder erin heeft gelegd. 'Iedereen heeft

Jopie Huisman, links, bezig palingen te roken met zijn achterneef en boezemvriend Jelmer Huisman. Foto van Albert Roosenberg

Mere nest, 1981

Stilleven met Aabé deken, 1977

behoefte aan warmte en aandacht. Dat is wat Jopie had en gaf, dat was zijn kracht. Zijn werk is meer dan realistisch, het heeft emotionele inhoud en dat wordt door de mensen herkend. Jaarlijks kreeg hij dozenvol met brieven van mensen die ontroerd zijn door zijn werk. Een mevrouw die net haar kind had verloren, was geraakt door het schilderij Merelnest, een schilderij dat Jopie had geschilderd uit mededogen voor een merel die niet meer bij haar nest kon komen. Hij bedacht bij zichzelf dat als hij het niet schilderde, het nest voor niets was gebouwd.'

Commise van Echtheid

In de tweede helft van de jaren tachtig gaat de gezondheid van Jopie Huisman snel achteruit. De schilder heeft hartproblemen en de inspannende manier van realistisch schilderen wordt steeds moeilijker. Vanaf de jaren negentig maakt hij voornamelijk nog ingekleurde pentekeningen en aquarellen. Op 29 september 2000 overlijdt Jopie Huisman. Het werk van Jopie is ondertussen veel geld waard geworden. Tekeningen en aquarellen gaan voor duizenden euro's over de toonbank. Vooral werken van voor 1974 zijn in de handel terecht gekomen, omdat hij die toen nog verkocht of ruilde voor een pak paling. De

werken uit zijn bloeiperiode na 1974 hangen voornamelijk in het museum.

Het museum heeft nu, na alle commotie rond de vervalsingen, een commissie met experts van het werk van Jopie Huisman ingesteld. Mensen kunnen hier op verzoek werken van Jopie Huisman op echtheid laten controleren. De ironie wil dat Jopie recent in het nieuws is gekomen over het vraagstuk van authenticiteit. Veilingmeester Machiel Dijkstra merkt terecht op dat de commotie over vervalsingen slecht is voor het werk van Jopie Huisman. Maar hoe zou Jopie hierover denken? Zou de schilder die het pure in de mens zocht, zich hier druk om maken? Is dat de essentie van zijn werk? Echtheid? Jopie vertelde met zijn kunst een verhaal. Kan een vervalsers hetzelfde gevoel in een werk leggen zoals Jopie dat deed? Hoe Jopie Huisman hierover dacht blijft natuurlijk gissen, maar op zijn grafsteen staat een spreuk. Deze vond hij in een prop uit een van de neuzen van de schoenen die voor hem een heel leven betekenden. Die spreuk luidt: 'Hetgeen niet is, kan niet geteld worden.'

Jopie Huisman Museum
Noard 6, Workum
www.jopiehuismanmuseum.nl

Nij Bethanië, genoemd naar het wasmerkje van het 'oudevrouwenhuis' Nij Bethanië in Tsummarum, 1983